

Commissie voor de Nederlandse Avifauna: taak en werkwijze CDNA en CSNA

Gerald J. Oreel en Eduard R. Osieck
(namens de Commissie voor de Nederlandse Avifauna)

Op velerlei manieren worden over de vogels van Nederland gegevens bijeengebracht. De gegevens over het voorkomen en de aantallen nemen daaronder een belangrijke plaats in. Juist deze informatie kan goed worden bijeengebracht door veldornithologen en krijgt diepgang als de details via een goed werkend registratiesysteem worden geordend tot een groter geheel. Op landelijk niveau houdt een aantal organisaties zich hiermee bezig. Hier toe behoren de Club van Zeetrekwaarnemers (CvZ), de Commissie voor de Nederlandse Avifauna (CNA), het Contactorgaan voor Vogelstudie van de KNNV (Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging), het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN), de Stichting Ornithologisch Veldonderzoek Nederland (SOVON), de Stichting Het Vogeljaar en het Vogeltrekstation. De CvZ en CNA maken deel uit van de Nederlandse Ornithologische Unie (NOU). In dit artikel zal iets worden verteld over het werk van de CNA.

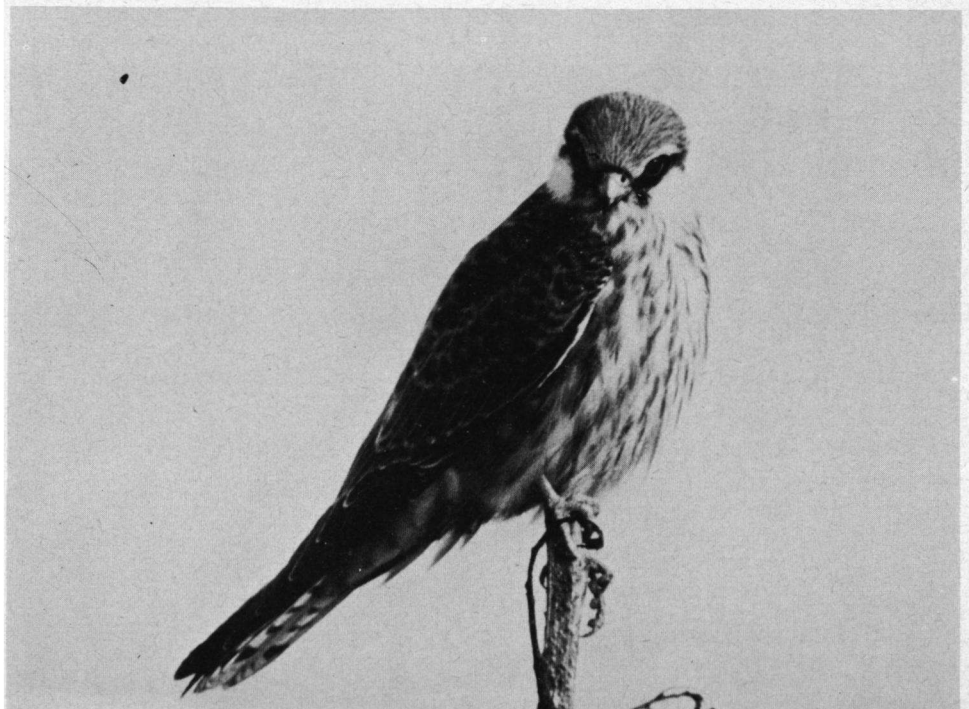
Het bijeenbrengen van waarnemingen (met inbegrip van ringvangsten en vondsten) is een belangrijke taak van de CNA. De gegevens worden eerst verzameld op waarnemingskaarten en later overgezet op ponskaarten voor mechanische verwerking (Tekke 1967). De ponskaarten vormen de basis voor de jaarlijks in *Limosa* (tijdschrift van de NOU) verschijnende rubriek 'Ornithologie van Nederland' en voor de 'Avifauna van Nederland' waarvan de eerste druk in 1962 en de tweede in 1970 is verschenen. Hiernaast heeft de CNA nog andere taken zoals het vaststellen van de systematische plaats en de wetenschappelijke naam van de in Nederland waargenomen soorten en

ondersoorten, het geven van Nederlandse soortnamen, het bijhouden van de lijst van de in Nederland waargenomen soorten en ondersoorten waarbij ook hun avifaunistische status (zomervogel, doortrekker, dwaalgast enz.) en een schatting van hun aantallen worden vastgelegd, en het beoordelen van waarnemingen van zeldzame en schaarse soorten en ondersoorten in Nederland.

De CNA werd in 1957 ingesteld door het bestuur van de NOU. De beoordeling van waarnemingen van dwaalgasten en andere zeldzame vogels kwam vooral in handen van de Subcommissie Dwaalgasten maar bleef de verantwoordelijkheid van de gehele

Ook de Roodpootvalk wordt door de CDNA geregistreerd. Juv. ex., bij Spaarndam, oktober 1976.

Foto: Piet Munsterman.

CNA (Voous 1967). In Europa zijn nu in ten minste tien landen dergelijke commissies ('Rarities Committees') werkzaam. Het werk van de CNA werd door de Nederlandse veldornithologen niet altijd even positief gewaardeerd. Vooral het gebrek aan inzicht in haar werkwijze was daaraan schuldig. Een en ander was voor de CNA aanleiding om haar organisatie en werkwijze te herzien.

Het belangrijkste resultaat van deze reorganisatie (welke zijn beslag kreeg in december 1974) was de instelling van twee commissies, te weten de **Commissie Dwaalgasten Nederlandse Avifauna (CDNA)** en de **Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna (CSNA)**.

De CDNA registreert en beoordeelt waarnemingen van zeldzame en schaarse soorten en ondersoorten.

De hoofdtaak van de CSNA is het vaststellen van de systematische plaats en de wetenschappelijke naam van de waargenomen soorten en ondersoorten. Daarnaast beoordeelt de CSNA waarnemingen van moeilijk herkenbare soorten en ondersoorten welke haar door de CDNA worden voorgelegd.

Waarnemingen van niet eerder in Nederland vastgestelde soorten en ondersoorten worden aan beide commissies ter beoordeling voorgelegd. De bevindingen van de CDNA en CSNA worden opgenomen in de 'Ornithologie van Nederland'.

De hoofdtaak van de CDNA is, zoals gezegd, het registreren en beoordelen van waarnemingen van zeldzame en schaarse soorten en ondersoorten. Beoordeling van

dergelijke waarnemingen is vooral noodzakelijk omdat de veldgidsen ten onrechte de indruk wekken dat het determineren van vogels een eenvoudige zaak is. Door een nauwgezette beoordeling tracht de CDNA een betrouwbaar beeld te krijgen van de avifaunistische status en het voorkomen van de minder gewone en moeilijk te determineren soorten en ondersoorten in ons land. Hun status en een opgave van hun voorkomen zijn vastgelegd in de 'Avifauna van Nederland' (1962, 1970). Hierbij moet men echter bedenken dat onze avifauna steeds aan veranderingen onderhevig is. Bovendien worden onze kennis en ons inzicht steeds vergroot door de groeiende kennis van de veldkenmerken en door de toename van het aantal waarnemers en hun activiteiten. Dit betekent dat op gezette tijden een nieuwe uitgave van de 'Avifauna van Nederland' zal moeten verschijnen.

De waarnemingsgegevens kunnen ook worden gebruikt voor trek- en oriëntatieonderzoek. Goede voorbeelden hiervan zijn de studie door Osieck (1975) over het voorkomen van de Taigaboomkruiper in 1972 en 1973, en die door Rabøl (1976) over de oriëntatie van de Pallas' Boszanger. Verder zou kunnen worden verwezen naar 'Scarce migrant birds in Britain and Ireland' door Sharrock (1974) en 'Rare birds in Britain and Ireland' door Sharrock & Sharrock (1976). Via dit soort gegevens kan men ook het groter of kleiner worden van populaties of veranderingen in verspreidingsgebieden op het spoor komen. Bij dergelijk onderzoek is het van essentieel belang dat de

Bokje, Sloterdijk, november 1976.

Foto: Piet Munsterman.

Notenkraai: een soort waarvan waarnemingen door de CDNA wordt geregistreerd en beoordeeld.
Nes, Ameland, 28 oktober 1971. Foto: P. Donselaar.

gebruikte waarnemingen betrouwbaar zijn. Waarnemingen van fout gedetermineerde vogels kunnen immers gemakkelijk tot onjuiste conclusies leiden. De onderzoeker moet de zekerheid hebben dat de door hem gebruikte waarnemingen kritisch zijn beoordeeld.

Bij de beoordeling van een waarneming baseert de CDNA zich in hoofdzaak op de beschrijving van de waargenomen vogel. Verder kunnen de ervaring van de waarnemer en de waarnemingsomstandigheden een rol spelen. De commissie moet zich een nauwkeurig beeld van de vogel kunnen vormen. Het is daarom belangrijk dat de waarnemer zijn indrukken zo goed en uitgebreid mogelijk onder woorden brengt. Het komt nogal eens voor dat waarnemingen worden afgewezen, alleen omdat een overtuigende beschrijving ontbreekt. Hieronder zullen zich ongetwijfeld waarnemingen van goed gedetermineerde vogels bevinden. Door een kritische en nauwgezette beoordeling tracht de commissie het aantal ten onrechte aanvaarde waarnemingen tot een minimum te beperken.

Een schets van de gang van zaken in de CDNA is op zijn plaats. De commissie belegt minstens vier maal per jaar een vergadering waarop de binnengekomen waarnemingen worden behandeld. De gegevens worden ruimschoots te voren aan de leden toegezonden. De commissie kent twee soorten beslissingen, te weten 'aanvaard' en 'niet-aanvaard'. Tot de aanvaarde waarne-

mingen behoren 'bevestigde' en 'onbevestigde' waarnemingen. Als bevestigde waarnemingen gelden alle aanvaarde waarnemingen die zijn verricht door ten minste twee personen, en die waarnemingen waarbij foto's, dia's en dergelijke het overtuigend bewijsmateriaal vormen. Als onbevestigd gelden alle aanvaarde waarnemingen die zijn verricht door één persoon; dit zijn met andere woorden betrouwbare éénmanswaarnemingen. Het onderscheid in 'bevestigd' en 'onbevestigd' heeft dus geen betrekking op de overtuigingskracht van de beschrijving! Dit onderscheid wordt overigens alleen gemaakt bij dwaalgasten. Dit zijn soorten waarvan sinds 1900 maximaal 20 bevestigde waarnemingen zijn vastgesteld.

De CDNA streeft ernaar elke beslissing unaniem te nemen. Indien ten minste twee leden zich op goede gronden tegen aanvaarding uitspreken, wordt een waarneming niet aanvaard. Grootte, samenstelling en werkwijze van de commissie zijn zodanig dat een grote mate van objectiviteit gewaarborgd lijkt.

Wanneer een waarneming van een dwaalgast niet is aanvaard, wordt de waarnemer hier van op de hoogte gesteld. Hierbij zal hem tevens de reden van de beslissing worden medegedeeld. Indien daartoe aanleiding bestaat, kan hij tegen de genomen beslissing in beroep gaan.

De CSNA heeft een vergelijkbare werkwijze. Minstens één maal per jaar wordt een ge-

meenschappelijke vergadering van de CDNA en CSNA gehouden waarop wordt beslist over eventuele waarnemingen van, niet eerder in Nederland, vastgestelde soorten en ondersoorten en waarop andere zaken van gemeenschappelijk belang worden besproken.

De in dit artikel aangeboden lijst (zie Aanhangel) bevat alle soorten waarvan waarnemingen door de CDNA worden geregistreerd en beoordeeld. Hierin staan niet alleen 'dwaalgasten' en 'onregelmatige gasten', maar ook soorten die niet tot deze categorieën behoren maar waarvan de herkenning moeilijkheden kan opleveren.

Over het opstellen van een beschrijving kunnen een paar korte opmerkingen worden gemaakt. Voorop dient te staan dat de beschrijving moet zijn gebaseerd op in het veld gemaakte notities. Hij moet origineel zijn en zijn opgesteld zonder gebruik te hebben gemaakt van de literatuur. De beschrijving dient onder meer de volgende elementen te bevatten: waarnemingsomstandigheden (afstand, kijker, lichtinval, weersomstandigheden, waarnemingsduur e.d.), biotoop, gedrag, grootte en vorm, opvallende kenmerken, uitvoerige beschrijving verenkleed, ogen, snavel, poten en geluid. Als recente voorbeelden van goede beschrijvingen kunnen dienen de beschrijving van een in 1973 waargenomen Westaziatische ondersoort van de Roodborsttapuit door Oreel & Meeth (1976), en die van een in 1972 gevangen Taigaboomkruiper door Osieck (1973). Een uitvoerige beschrijving is overigens alleen noodzakelijk bij dwaalgasten. Bij de overige soorten kan in het algemeen worden volstaan met een beschrijving van de opvallende en voor de determinatie belangrijke kenmerken. Foto's,

dia's en dergelijke kunnen een zeer welkome aanvulling op de beschrijving zijn omdat deze vaak meer informatie over de waargenomen vogel geven dan met de beste beschrijving mogelijk is.

Om misverstanden te voorkomen zij opgemerkt dat toezending van waarnemingen van niet talrijke jaarvogels, zomervogels, zomergasten, wintergasten en doortrekkers dient te worden voortgezet. Het gaat hier om soorten als Geoorde Fuut, Woudaapje, Visarend, Slechtvalk, Kwartel, Morinelplevier, Temmincks Strandloper, Reuzenster, Duinpieper, Klapekster, Pestvogel en Beflijster (om enkele voorbeelden te noemen). Nauwkeurige registratie van waarnemingen van deze soorten is belangrijk. Een lijst van soorten, waarvan alle waarnemingen zouden moeten worden ingestuurd, is in voorbereiding. Aangezien meerdere personen in deze richting denken, is het gewenst dat alle krachten op dit terrein worden gebundeld.

Commissie-leden

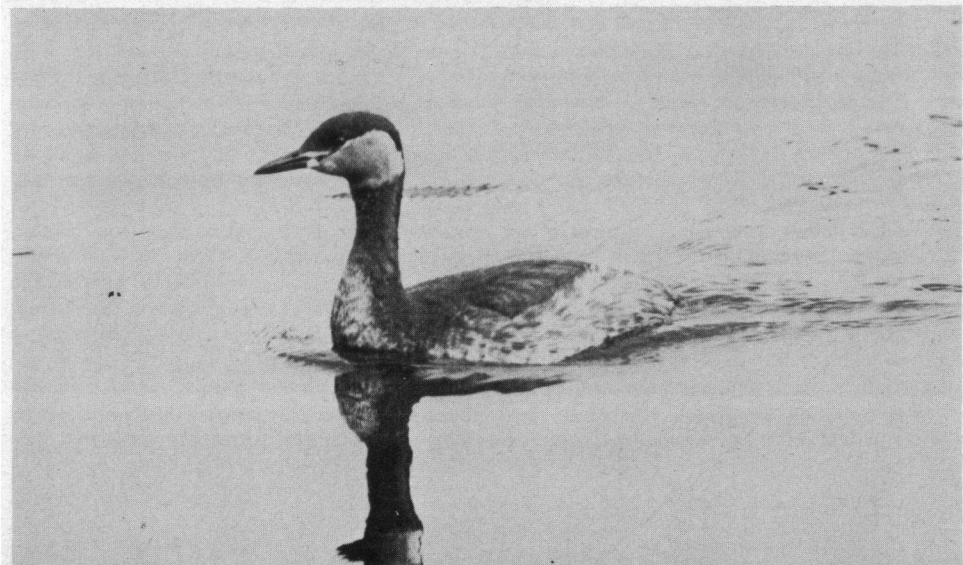
Het aantal leden van de CDNA bedraagt acht en dat van de CSNA vijf. De leden worden door het bestuur van de NOU benoemd. Dit geschiedt op voordracht van de commissies zelf.

De CDNA bestaat thans (1 januari 1977) uit de volgende leden: J. Kist (voorzitter), H. F. van der Lee, J. F. de Miranda, G. J. Oreel, E. R. Osieck, J. Swaab, M. J. Tekke (secretaris) en K. Waldeck.

De CSNA uit: J. G. van Marle, G. F. Mees, C. S. Roselaar (secretaris), K. H. Voous (voorzitter) en J. Wattel. Van de gemeenschappelijke vergadering van de CDNA en CSNA is K. H. Voous voorzitter en M. J. Tekke secretaris.

Roodhalsfuut, Nieuwe Meer bij Amsterdam, 28 maart 1969.

Foto: J. J. H. van Geuns.

- Voor correspondentie met de CDNA en CSNA kan men zich richten tot M. J. Tekke, Harderwijkstraat 136, 's-Gravenhage-2029. De heer Tekke is tevens archivaris van de CNA.
- De waarnemingskaarten zijn verkrijgbaar door storting van f 4,— op postrekening 257107 t.n.v. M. J. Tekke te 's-Gravenhage.
- Alle ingevulde waarnemingskaarten gelieve men te zenden naar G. den Uil, Wilhelminastraat 28, Hardinxveld-Giessendam-3290.

LITTERATUUR:

- Commissie voor de Nederlandse Avifauna, De (1962): Avifauna van Nederland. Ardea 50: 1-103.
- Commissie voor de Nederlandse Avifauna, De (1970): Avifauna van Nederland. Tweede, bijgewerkte en herziene druk. Leiden.
- Oreel, G. J. & P. Meeth (1976): Waarneming van *Saxicola torquata maura* in Nederland. Limosa 49: 68-71.
- Osieck, E. R. (1973): Vangst van een Kortsnavelboomkruiper *Certhia familiaris* in Nederland. Limosa 46: 95-96.
- Osieck, E. R. (1975): Het voorkomen van de Taigaboomkruiper *Certhia familiaris* in 1972 en 1973. Limosa 48: 188-196.
- Rabøl, J. (1976): The orientation of Pallas's Leaf Warbler *Phylloscopus proregulus* in Europe. Dansk orn. Foren. Tidsskr. 70: 5-16.
- Sharrock, J. T. R. (1974): Scarce migrant birds in Britain and Ireland. Berkhamsted.
- Sharrock, J. T. R. & E. M. Sharrock (1976): Rare birds in Britain and Ireland. Berkhamsted.
- Tekke, M. J. (1967): Efficiency in processing records. Limosa 40: 129-134.
- Voous, K. H. (1967): Commissie voor de Nederlandse Avifauna. (1957-1967). Limosa 40: 123-128.
- G. J. Oreel en E. R. Osieck, Instituut voor Taxonomische Zoölogie (Zoölogisch Museum), Plantage Middenlaan 53, Amsterdam-1004.

AANHANGSEL

Lijst van soorten waarvan waarnemingen door de CDNA worden geregistreerd en beoordeeld.

Opmerkingen:

- (1) De lijst treedt in werking op 1 januari 1977 en is gebaseerd op de tot 1 januari 1976 gedane waarnemingen. De dwaalgasten zijn van een asterisk (*) voorzien.
- (2) De CDNA registreert en beoordeelt ook waarnemingen van ondersoorten die als 'dwaalgast', 'zeldzame gast' of als 'onregelmatig' in de 'Avifauna van Nederland' (1970) staan vermeld. Afgezien van enkele in het veld herkenbare ondersoorten ('veldsoorten') worden waarnemingen van ondersoorten alleen behandeld als het vondsten of goed beschreven ringvangsten betreft.
- (3) De onder (2) voorgestelde werkwijze geldt ook voor waarnemingen van enkele, in het veld moeilijk herkenbare, soorten als Witsluitbarmsijs en Grote Kruisbek.
- (4) De CDNA registreert en beoordeelt ook waarnemingen van broedgevallen van soorten, die als 'zeldzame' of 'vrij zeldzame broedvogel' in de 'Avifauna van Nederland' (1970) staan vermeld.

IJsduiker	Dwergarend*	Siberische Gestreepte	Bijeneter*
Geelsnavelduiker*	Arendbuiser*	Strandloper*	Groene Bijeneter*
Bont Stormvogeltje*	Grijze Wouw*	Blonde Ruiter*	Scharrelaar
Kuhls Pijlstormvogel*	Steppenkiekendief*	Breedbekstrandloper	Grijskopspecht*
Grote Pijlstormvogel*	Slangenarend*	Grote Franjepoot*	Middelste Bonte Specht
Grote Zilverreiger	Giervalk*	Griël	Witruispecht*
Kleine Zilverreiger	Roodpootvalk	Vorkstaartplevier*	Kortteenleeuwerik*
Ralreiger*	Hazelhoen*	Steppenvorkstaartplevier*	Kalanderleeuwerik*
Koereiger*	Rode Patrijs*	Renvogel*	Zwarte Leeuwerik*
Zwarte Ibis	Klein Waterhoen	Kleinste Jager	Roodstuitzwaluw*
Siberische Taling*	Kleinst Waterhoen	Ivoormeeuw*	Grote Pieper*
Blauwvleugeltaling*	Grote Trap	Kleine Burgemeester*	Petsjora Pieper*
Amerikaanse Kuifeend*	Kleine Trap*	Reuzenzwarkopmeeuw*	Roodkeelpieper*
Witooggeend	Kraagtrap*	Kleine Kokmeeuw*	Kleine Klapekster*
Brilzeëend*	Steppenkievit*	Ross' Meeuw*	Roodkopklauwier
Koningseider*	Witstaartkievit*	Witvleugelstern	Vale Lijster*
Witkopeend*	Kleine Goudplevier*	Witwangstern	Roodkeellijster*
Dwerggans	Poelsnip	Dougalls Stern*	Naumanns Lijster*
Sneeuwgans	Bartrams Ruiter*	Dikbekzeekoet*	Siberische Lijster*
Roodhalsgans	Amerikaanse Oeverloper*	Zwarte Zeekoet*	Roodborstlijster*
Vale Gier*	Dunbekwulp*	Steppenhoen*	Goudlijster*
Monniksgier*	Kleine Geelpootruiter*	Kuifkoekoek*	Rode Rotslijster*
Steenarend	Poelruiter	Dwergooruil*	Blonde Tapuit*
Keizerarend*	Terek Ruiter*	Oehoe*	Blauwstaart*
Steppenarend*	Noordelijke Grijze Snip*	Sneeuwuul*	Noordse Nachtegaal*
Bastaardarend*	Bonapartes Strandloper*	Sperweruil*	Cettis Zanger
Schreeuwarend*	Bairds Strandloper*	Ruigpootuil*	Kleine Sprinkhaanrietzanger*
Havikarend*	Amerikaanse Gestreepte	Alpengierzwaluw*	Siberische Snor*
	Strandloper*	Bandiysvogel*	Krekeltzanger*

Veldrietzanger*
 Waterrietzanger
 Orpheusspotvogel*
 Sperwergrasmus
 Baardgrasmus*
 Provençaalse Grasmus*
 Grauwe Fitis*
 Bergfluit*
 Noordse Boszanger*
 Bladkoninkje

Pallas' Boszanger*
 Raddes Boszanger*
 Waaierstaartrietzanger*
 Withalsvliegenvanger*
 Kleine Vliegenvanger
 Buidelmee*
 Taigaboomkruiper
 Rotskruiper*
 Cirlgors*
 Witkopgors*

Bruinkopgors*
 Zwartkopgors*
 Rosse Gors*
 Wilgengors*
 Bruinkeelortolaan*
 Grijs Gors*
 Bosgors*
 Dwerggors*
 Witkeelgors*
 Grijs Junco*

Witstultbarmstijns
 Roodmus*
 Haakbek*
 Grote Kruisbek*
 Witbandkruisbek*
 Rotsmus*
 Rose Spreeuw*
 Sneeuwvink*
 Raaf*
 Notenkraker
 Alpenkauw*

Voor de goede orde zij nog vermeld dat met ingang van 1 januari 1977 waarnemingen van de onderstaande soorten door de Club van Zeetrekwaarnemers worden beoordeeld. De van een beschrijving voorziene waarnemingskaarten kan men zenden naar de CNA (G. den Uil, Wilhelminastraat 28, Hardinxveld-Giessendam-3290) of naar de CvZ (A. Remeeus, Stuyvesantstraat 49, 's-Gravenhage). De bevindingen van de CvZ worden opgenomen in de 'Ornithologie van Nederland'.

Parelduiker
 Vaal Stormvogeltje
 Stormvogeltje
 Noordse Pijlstormvogel
 Grauwe Pijlstormvogel

Kuifaalscholver
 Rosse Franjepoot
 Grote Jager
 Middelste Jager
 Grote Burgemeester

Zwartkopmeeuw
 Vorkstaartmeeuw
 Lachstern
 Kleine Alk
 Papegaaiduiker